

LIBURVAK

SOBRE LA ESENCIA: *Xavier Zubiri*. Sociedad de Estudios y Publicaciones. Madrid, 1962. Salneurria, 280 ptas.

Ona, ba, ainbeste esames esnatu dituen liburua. Idazti zahar eta berri askoren utsunea berak bakarrik bete dezakena. Aspaldion ez dut liburu au eskuratzeko ainbat irrika bestetarako izan. Gure urietan, ttirrika-ttarraka, beti liburu gosea dariela dabiltzan gizonak ikusi oi dira, erakustegi aurretan ao xabalik. Ba, olaxe ibilli natzaizu ni ere oraingoan. Ta ez nintzan ni errudun, egille ta argitaldaria baiño. 4.000 ale atera zituzten lehenengo argitalpenean ta, eguzki gaztearen egoean terral umexka bezelaxe, galdu ziran begitatiek egun-argitara orduko. Ta ori salneurria merkea zuelarik...! Españi'ak noiz ezagutu ote du beste olakorik oinbesteko filosofia-trinkotasunean ta gai ain filosofikoan. Ortega-ta saldu dire erruz, baiña nun dute oiek Xabier'en filosofia-giarrrik? Zubiri sakona da, mardula, trinkoa. Beste oiek lorategi apaiñak dituzte; Zubiri baso itxia da, gozokeri eskasekoa. Ortega'ri, bere itz-zoramenak jarraitzaille aumitz irabazi dizkio; baiña gure idazlearekin ezin olakorik gerta, ez gaizki edo nolabait idazten duelako, bere izkribu-modua bestearen ao-zurigarri eziaz gantzutu ez duelako baizik. Xabier aundiak zientzia egiten du (ez da zientzia-zabaldurari begira ari), ta onetarako maiz literatura-soiñeko batzu galgarri dire: filosifiaren urre-meatza obeki aitzurtzen da makautsean, giza-giar bizia agerian dela, goante xuriz eta frak apaiñez jantzita baiño. Zubiri'gana datozenak, ba, filosifiaren billa datoz, eta alaz ere millaka irakurlegai ditu. *Snob* apurño bat izango da auen artean, nork duda lezake; baiña ez eskierki filosofialaria oien loxintxaz dabillelako.

Sobre la esencia-z kritikapen asko zabaldu dire, egunerokoak beraz mintzatzen asteraíño. Zer da, ba, liburua? Konforma gaitezen onekin bakarrik oraingoa (bere mamia itxuraz eta sintetikoki emateak orrialde asko eramango bailizkiguke emen): iru atal ditu. Esentzia-arazoaren esparrua aurkezten zaigu lehenengoan; ondotik, esentziaren zertasunaz eman diren eritzirik nabarmenenak, ta irugarrenean Zubiri beraren erantzuna. Azken atal au da luzeena: 97-517 orrialdeak.

Irakurgai a zaila, oso zaila batzuetan: aurreko batean bost orrialdek ziotenaz jabetzen, bi ordu joan zitzaizkidan. Ta ala ere oso argia da, ez dut nik inñun (metafisika ta esentziari dagokion onetan) ezer argiagorik aurkitu. Luma illargi-printzatan blai egiñik darabilkiela esango luke batek. Ideia, tajuz eta zuzen eramana; idazkera, oso neurtua, gogapen-gorputzari lotu-lotua. Ez da ifioiz izkuntzaren egada illaunean txirristatuko Zubiri'ren ideia. Buruaren neurriko txapela beti.

Sakona da. Arazoen burutik biotz-muifietaraíño doa arrazoi-keta, meta-aga lerdén-zuzenaren antzera. Ba-daki (nola jakin, gero!) zer nai duen eta ontologiaren (bildur naiz ez ote didan itzak saldukeriren bat egingo...) barne-barneraíño sartzen du Zubiri'k bere adimen-ez-pata. Testigubide bat ekarri nairik liburu osoa aipatu bearko nuke.

Kritikaria paregabea da. Or, lekuko, zume zauliz, analisisa txairu ta txundigarritz, Aristotele'ri ematen dion jipoia. Iñoren teoriak agertzean ba-du, agian, Gilson'en alako zerbait. Lehenik, ajolagabetasun-edo batekin azaltzen du etsaiaren irakasbidea, ta irakurlea "au beintzat egia duk" esatera doan unean ekiten dio artajorrari, argi berriak, zoragarriak erakutsiaz. Ta zeru zaharrean, filosofia zimelduan, Zubiri'ren deira, ba-doa illargia jeikitzen, biribiltzen, bere argitan ixar xaxpiki ttarrapattariak loak arteíño. Zitalkeririk gabe, aurpegi txeratsuz; baiña bide ezagunari ifioiz uko egin gabe.

Lana trinkoa da, argi-alez bete-betea, zirrikiturik gabea; arrazoi-keta logika-argitan darama, itzalperik billatu gabe: ez du eznaiz-banaizko illunabar-bidetxigorrik. Liburuaren arrazoi-aria beti daki irakurleak nundik doan.

Au dena ideia-erakuspen zeatz batez frogá bear nizuke, baiña ezin, ba. Jakin dezagun euskaldunok, ba-dugula liburu aundi bat, euskal-adimenak eman dituenetako ederren bat "De la esencia" onetan. Izango ahal da bere guna emango digunik.

Orain ogeitamar urte ozta-ozta, Altzo'ko Aita Migel Kaputxinoak lan polit bat eman zigun: "Filosofia Vasca". Bertan ikus litezke, zerréndan, euskaldun pentsamendu-pionerak. Ta oiek denak ikusi ondoren (ta falta diren azken garaikoak gogoan ditugula), bidezko dela uste dut galdera bat: ez ote dago Zubiri pentsalari oien gaiñetik? Euskal-filosofiarik ifioiz izan bada (Vitoria ez zen euskalduna, ta bestelako arrazoirik ere topa liteke ukatzeko), ez da Xabier arbolaren

fruturik zimelena. Ez ote, gero, Zubiri'ren filosofia-lana euskal-adi-
menetatik jaio den baliotsuena, jatorrena, serio ta burutsuena.

Xabier Zubiri Donosti'an jaio zitzaigun eta aurten beteko ditu
65 urte. Barcelona'n eta Madril'en irakatsi du geienbat; baiña Eus-
kalerriak Unibersidaderik balu, ez ote lioke bere lanari ementxe
ekingo? Ba-dakigu bere jaioterria maite duena, baiña gure udaberri
izoztutik udazken antzua derrior...

Zubiri iturri askotatik edaniko gizona dugu ta jakintza-mota asko
ezagutzen dituen. Ortega ta Unamuno'z argiro idatzi duen Oromi'ren
eritziz, ez da Espaiñi'an bera bezainbatean ornituriko adimenik. Mate-
matika ta Fisika-Kimikak eta gaurko jakintza positibuen aurrerape-
nak batetik, Eskolastika ta geroztiko filosofiak (Hegel, Descartes, t.a.)
bestetik, Grezia'koa ere zuzenean ezagutzen du. Izkuntza aldetik, erde-
ra ez du nolabait erabiltzen, bere izkuntza-berritzean ikus ditekenez.
Zer ez ote zigun egingo gizon onek jaioterrian eta euskeran, bide
erosorik izan balu!

Ogei milla folio idatzirik dauzka, diotenez. Eundaka konferen-
tzietan emaniko irakaspenak or daude argitara eman zai. Ta dena
Espaiñi guzian eman den goi-maillakoena. Euskerak noiz izango ote
du oinbesteko langillerik? Olako bi gizon, besterik ez, beren katedra
ta guzi, bagenitu, bestelako oillarrak kukurruku joko lioke, bai, gure
egunsenti berriari.

Amari dezadan luzatzeke. Norbait asarratu egin omen da Ortega'rik
aipatu ez duelako. Garai batean, Zubiri esistentzialista zen, neska ma-
trakak ta mutil sastrakak esistentzia-suaren jiraka jartzeko "txalo-
pintxaloka" zebillena ez izanarren. Zubiri gizon jasoagoa zen, baiña
—agi zenez— esistentziatiarra. Ala ere, berak ez omen du sekulatan
konprenitu zergatik sarrarazi nai zuten (duten?) Paris'ko "cave"
batean. Ta nola diren gauzak! Amairu urte nituelarik, aipatu zidaten
Zubiri lehenengo aldiz, ta Espaiñi'an ere esistentzialismu-aurrerape-
nak ba-genituela esateko, ta Zubiri zela guzien buru.

Ta Ortega'rengana itzuliaz: ez ote da esistentzialista ainbat orte-
giatar gure Xabier? Dena dela, Ortega'ren zutzer-errealidade dantzari
(barka!) ta gorpuzgabea ta Zubiri'ren errealidade soilla (simpliciter)
senide naiz aideko direla siñesteak ere lanak emango lizkioke norbaiti.
Ta auzi au Filosofia-asierakoa da. Kidetasunik baldin bada, kezkaetan
legoke (ta ori ere, nola litzaken ongi neurtu bearko genuke).

Asiera ederra Zubiri'k bere "Estudios Filosóficos" bildumari eman
diona. Lan guziari dagokion trapala gozoa lehenbaitlehen izan de-
zagula.

INTXAUSTI'TAR JOSEBA.